

a kontúrákba, Czöbel viszont alkímiai keverékekkel tölti meg őket, s gyönyörködik párolgásukban.

Czöbel mind könnyebb, mind légesebb, Konjović mind súlyosabb, pasztózusabb — öregkorukra mind a ketten felszabadulnak: eljutnak a tiszta festészetig.

TOLNAI Ottó

BALLADÁK KÉPEKBEN

Dormán László: *Aszályos esztendőök*, Ifjúsági Tribün, Újvidék, 1976. február 2—16.

„Fotografálás” görögül „fényvel írást”-t jelent.

(Vaszilisz Vaszilikosz)

Dormán már évtizedek óta itt él: fényképez közöttünk. Újságainkkal, folyóiratainkkal, könyveinkkel naponta „fogyasztjuk” fekete-fehér képeit, szemé tehát, nyugodtan mondhatjuk, a mi szemünk — ám művészete mint egész még nem merült fel teljesen tudatunkban, gondolkodásunkban: fényírása ki-kihuny a nappal. Ennek egyik oka minden bizonnyal az is, hogy csak kis, legtöbbször tematikus tárlatokat rendez. Fontos lenne egyszer már az opust is körvonalaznia.

Régóta figyelemmel kísérem munkásságát, sokszor dolgoztunk is együtt (Valóban mi lesz velünk, Mao Poe), de fotós-lényét még csak mostanában kezdtem igazán felismerni, megközelíteni. Sokáig a kísérleti fotóst — fiatal költőink társát — kerestem Dormán képein, teljesen félreértve alkotójuk természetét. Dormán nem kísérletező. (Kísérletező fotósunk nincs.) Dormán fotóriporter, a sajtó fény-írója első-sorban. Jobb alkotásai dokumentum-erejűek, s egy szociográfia körvonalait sejtetik (pl. gádorok). Legjobb képei viszont balladák...

Fekete-fehérje nem kemény, nem

csillog zománcként, nem ütődünk vissza róla: puha, puhán omló, puhán nyitódó dimenzió, ami beenged bennünket, egybeolvad velünk. A melan-kólia árnyéka minket is porhanyóssá tesz...

Kopács 71 című képe, mintha csak Jancsó nagy filmjéből, a Csend és kiáltásból vétetett volna. Jancsónál másszik így a hajnal csendje a tanyák izzó-fehér falára. A nádtető összetett szerkezete — a szolarizációs eljárás által — ezüstszürke örökkévalóságba fagy. Érdekes, ez az ezüstszürke jobban fókusz a fehérre, mint a fekete.

A laskói kéményseprő szép stúdium a feketéről. Igen, a kéményseprő mintha a fényképész belső lényét mutatná: a fényképész kéményseprő! A zsírosan csillanó kormos bőr, a kormos hideg vas, a fényes, kormos drótkötél, a koromette puha ruha és mindenekelőtt, a kormos, fekete bársonysapka...

A fa, a szürke világa. Úgy is mondhatnánk: a szürke anyaga a fa. Haraszi öregasszonya a kócsaggal, a fa és az ember különös, közös sorsáról, tartalmáról, idejéről közöl valami lényegeset, egyben Dormán „rendezői” képességeit is bizonyítva.

Dormán másik speciális anyaga, a fal. Pontosabban: a meszelt föld. A meszelt gádorfalak olcsó hengermintáikkal finom réteggé, a fénykép tulajdonképpeni anyagává lesznek. Még közelebb kellene hajolnia ezekhez a mintákhoz, szegénységünk ideogrammaíhoz. Itt valami lényegeset sejtett, talált meg. Fény-írásának ábécéjét tán. Ha

közelebb hajolna, nemcsak szociográfiájának súlypontját határozná meg, hanem megszületne végre első, komoly, kísérleti fotósunk is.

Írja, örökítse meg ezzel az ábécével tartományunk „fény-képmását”!

TOLNAI Ottó

SZERKESZTŐI KOMMENTÁR

JUNG KÁROLY VERSEIRŐL

Éppen Nemes Nagy Ágnesnek ebben a számban ismertetett, költészetről szóló írásait olvastam, amikor hozzám kerültek Jung Károly új versei, nyolc szonett és a kereszttrimes *Ami nincs*. A szonettek annyira egybehangzottak a költőnő napnál is világosabb és tisztább iróniájával, hogy szinte meg sem lepődtem, mintha csak a teljes véletlen a legkönnyörtelenebb szükségszerűség ténye lett volna. Holott szó sem lehet szükségszerűségről.

Azután, amikor a *Versek éve 1975-öt* olvastam, s abban, mondjuk, néhány túlságosan is átlátszóan előkészített meglepetés és Domonkos István újra korszaknyitó verse mellett, vagy éppenséggel a sűrű függönyként zuhogó verssorzáporból mégiscsak kiválaszthatók lettek Jung Károly versei, már teljes bizonyossággal fordultam újra Nemes Nagy Ágnes könyvéhez, mert kiderült, hogy költőink közül éppen Jung Károly fedezte fel mostanában, hogy „a költészet afféle kétpúpú teve” (Nemes Nagy Ágnes), s a költőnek mindaddig semmi gondja, amíg a tevének csak az egyik púpját ismeri, amíg a „gyerekkori” verseket írja, mert „a gyerekkori versírás jó”, „a gyerek versérzéke közismert” és „a gyermeki ritmikus beszéd életfunkció”. Ezért „Nincs is semmi baj, míg meg nem jelenik a teve második púpjá; míg föl nem tűnik a láthatáron a költészet má-

sik fele. Akkor történik ez, amikor az ősi, serdületlen ritmusba kezd beleszólni a serdülő tartalom, s az ember megrendülten jön rá, hogy a költészet kifejezés.” (Nemes Nagy Ágnes)

Jung Károly új verseiben a teve második púpját ismerte fel, s minthogy ő nem „alanyi költő”, vagyis semmit sem kapott készen a költésztől, mindent meg kellett tanulnia, s minden, amit újabban ír, ennek a költői tanulásnak az eredménye, nem a nálunk oly gyakori „gáttalan ömlés”-nek. Ezt a felismerését egyik újabb versében, a *Versek éve 1975*-ben közölt *A háttér ürügyén* címűben szó szerint is közli, mégpedig éppen a gyerekkorhoz, visszonyítva, mert a háttér itt a gyerekkor metaforája, ahogy „az ifjúkor szabadkai villamosai” is az. A minden gyerekkor és ifjúkor helyzeteire válaszolva mondja Jung Károly:

Mert nem lehet kérdéseik elől

(kitérni,

S minek is kitérni,

Vagy minek kitérni a vers elől,

S szabad-e kitérni a vers,

A szó elől egyáltalán?

(*A háttér ürügyén*)

S ezzel az éles metszéssel, a gyereks ifjúkori kérdések valamint a vers s a szó hirtelen, élesen megvillanó és tartós fénybe fogott átfedésével a teve második púpját mutatja meg, a versírás igazi küszöbét. Ez az a pillanat, amikor már ki lehet térni a vers elől, a versmondás már nem egyszerűen jó ettől a pillanattól kezdve, hanem a választás eredménye. Ezt is felmutatja az idézett vers, azzal, ahogyan a „nem lehet” állításából a „minek” kétszer megismételt kérdésén át eljut a tündő és kételkedő „egyáltalán”-ig. Ettől a pillanattól kezdve választja a költő a költészetet, itt kezdi megtanulni mindazt, amiről azt hitte, ösztöneiből ismeri már. Ekkor válik tudatosan költővé. S ha ezt megéli, azután már